

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Brandgans (*Branta leucopsis*) A045

1. Status

Vogelrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1981). Voor Natura 2000 soort relevant als niet-broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De brandgans is een opvallende gans met een zwarte hals en borst en daarmee contrasterende witte wangen. Tot voor kort was hij in Nederland alleen in de winter aanwezig, maar sinds 1984 is ook sprake van een broedpopulatie, die is toegenomen tot 2000-2500 vogels in 2002. De broedpopulatie is echter nog altijd klein vergeleken met de in Nederland overwinterende aantallen. Van de Russische en Baltische broedvogels arriveert vanaf oktober een zeer groot deel in Nederland. Ze overwinteren relatief lang in Nederland en vertrekken pas in april en mei weer naar de broedgebieden. In januari zijn de maximale aantallen aanwezig.

Relatief belang binnen Europa: De staat van instandhouding van de brandganspopulatie in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' gunstig. Alle brandganzen overwinteren binnen de Europese Unie, namelijk op de Britse eilanden, in Denemarken, Duitsland en Nederland. De broedgebieden liggen op Groenland, Spitsbergen, Nova Zembla en recent ook langs de kust van Noord-Rusland, in het Oostzeegebied, in Nederland en in België. Bij de brandgans worden drie populaties onderscheiden. De voor Nederland relevante populatie, die bestaat uit de Russische en Baltische broedvogels, wordt geschat op 360.000 vogels. Hiervan verblijft naar schatting 95% in Nederland.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De brandgans komt vanouds vooral voor op kwelders en schorren in wadgebieden en estuaria (Waddenzee, Deltagebied). Tegenwoordig, na toename van de populatie en een aangepaste winterstrategie, verblijven ze ook in grote aantallen in open agrarisch gebied, vooral op cultuurgrasland. De soort heeft een sterke neiging tot het vormen van grote concentraties. Ze heeft een voorkeur voor voedselgebieden die minder dan 10 km verwijderd zijn van grote open wateren. Die kunnen variëren van intergetijdengebieden, estuaria, grote meren en grote rivieren. De soort is tamelijk honkvast (traditioneel) in gebruik van slaappleaats en voedselterrein en kent minder uitwisseling tussen gebieden in de loop van het winterhalfjaar dan de kolgans. Het specifieke gebruik van voedselgebieden en slaappleaatsen door het jaar heen hangt af van de draagkracht van de voedselterreinen. Na aankomst in het najaar verblijven de brandganzen vooral in de oorspronkelijke voedselgebieden, op kwelders en schorren. Vanaf oktober-november komen ze in toenemende mate in agrarisch gebied voor, en vanaf maart weer vooral op kwelders en schorren. Vanaf april verblijven de brandganzen vrijwel uitsluitend in buitendijkse terreinen, maar maken ze incidenteel nog korte foerageervluchten naar agrarisch gebied. Bij het foerageren op zoute vegetatie (zeekraal) is de nabijheid van zoet water van belang voor drinkvluchten. De brandgans is minder goed aangepast aan zoute omstandigheden dan rotgans. Door specifieke voorkeur voor begraasde graslandpercelen is de soort erg gevoelig voor extensivering van graslandbeheer en verlaging van de begrazingsdruk van vee. Omvorming van grasland in akkers zal eveneens tot verminderde draagkracht leiden.

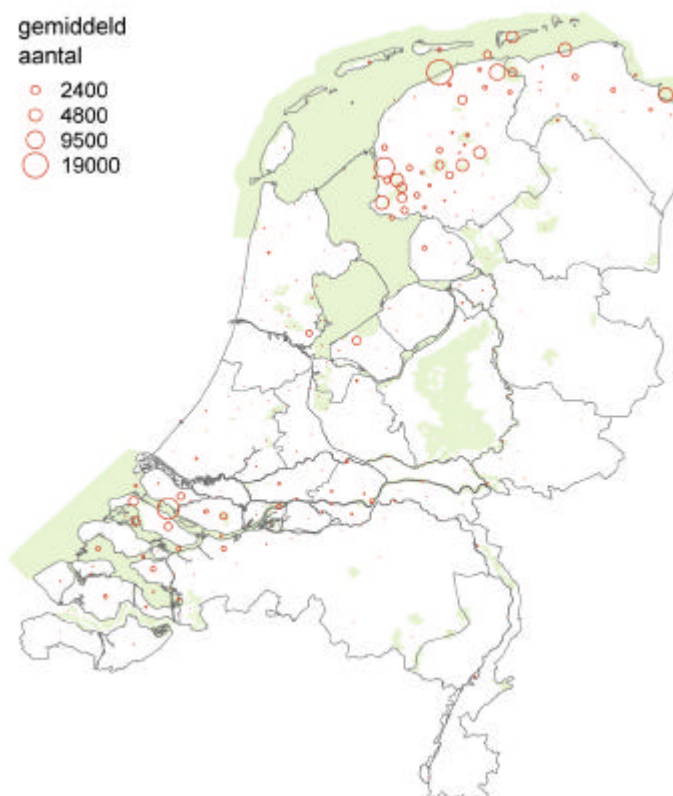
Voedsel: Brandganzen zijn planteneters en foerageren op diverse grassen, ook wel op blad, stengels of wortels van bieren of russen en andere kruidachtige planten. Hun lichaamsbouw en verteringssysteem is sterk aangepast aan eiwitrijke en goed verteerbare vegetatie. Bij grasland,

kwelders en schorren heeft de brandgans voorkeur voor percelen die al afgegraasd zijn door bijvoorbeeld vee. Ze houden vooral van door schapen beweide percelen, omdat dat resulteert in een zeer korte en eiwitrijke grasmat. De brandgans benut vooral in najaar en voorjaar ook andere kwelderbegroeiingen. In agrarisch gebied foerageert de soort overwegend op intensief agrarisch cultuurgrasland, in oktober-november ook in toenemende mate op oogstafval van vooral suikerbieten. In de winter foerageert de brandgans plaatselijk ook op ingezaaid wintergraan; in het late voorjaar eveneens incidenteel op winter- en zomergraanpercelen. Dat gebeurt vooral indien door droogte en/of lage temperaturen, de ontwikkeling van de vegetatie op kwelders en schorren traag op gang komt.

Rust: Door optreden in grote groepen is de brandgans gevoelig voor verstoring. Belangrijkste verstoringbronnen zijn vooral landbouwwerkzaamheden, jacht, recreatie en laag vliegverkeer van vliegtuigen en helikopters. In vergelijking met andere ganzensoorten houdt de soort gemiddeld grotere afstanden aan tot windmolens (350-600 m), wegen (100-150 m) en gebouwen (100-200 m). Alle afstanden zijn afhankelijk van andere omstandigheden ter plaatse. De brandgans wordt snel opgeschrikt door roofvogels, reigers en hazen. De soort is gevoelig voor eventuele barrières zoals windmolenparken en hoogspanningsleidingen bij pendelbewegingen tussen voedselterrein en slaapplek.

4. Huidig voorkomen

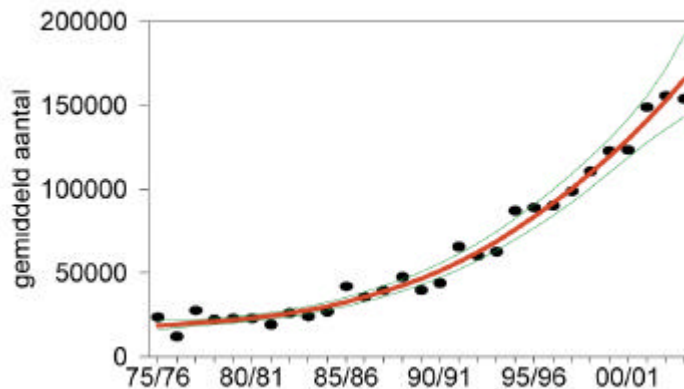
De brandgans is in Nederland sterk geconcentreerd in Friesland en vanaf november tevens in het noordelijk deltagebied. Koplopers zijn de gebieden Noord-Friesland buitendijks, Wonseradeel/Workum en het Haringvliet.

Verspreidingskaart brandgans

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: In 1970 werden beperkingen gesteld aan de jacht op ganzen: niet meer jagen na 10 uur 's ochtends. Daarna nam de brandgans in Nederland sterk toe.

Aantalsontwikkeling brandgans

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie van de brandgans laat sinds 1981 (1981-2003) een sterke toename zien. Ook over de meest recente periode 1995-2003 neemt de populatie sterk toe.

Het verspreidingsgebied wordt groter in Nederland, met name in het rivierengebied.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig

Het verspreidingsgebied van de brandgans wordt groter.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig

De aantallen in Nederland overwinterende brandganzen nemen toe.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig

De omvang en de kwaliteit van geschikt leefgebied voor de brandgans nemen niet wezenlijk af.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig

De toename gaat nog door en de brandgans heeft in Nederland zijn grenzen duidelijk nog niet bereikt. Bij het uitblijven van actieve vervolging heeft de soort een gunstig toekomstperspectief. Enig negatief effect van extensivering en natuurontwikkeling in de vorm van verlies van graasmogelijkheden valt waarschijnlijk in het niet bij de toename elders.

Landelijke instandhoudingdoelstelling: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 140.900 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname veroorzaakt door extensivering van landgebruik (o.a. door natuurontwikkeling) is aanvaardbaar.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud van de huidige situatie is voldoende voor deze soort.

Oordeel: gunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Populatie	gunstig	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig
Toekomst	gunstig	gunstig

Eendoordeel	gunstig	gunstig
-------------	---------	---------

6. Bronnen

- Ebbinge B.S., Müskens G.J.D.M., Oord J.D., Beintema A.J. & van den Brink N.W. 2000. Stuurbaarheid van ganzen door verjaging en flankerende jacht rondom het ganzenopvanggebied Oost-Dongeradeel (Friesland) in 1999-2000. Alterra-rapport 128. Alterra, Wageningen.
- Esselink P. 2000. Nature management of coastal salt marshes. PhD Thesis, University of Groningen, Groningen.
- Kleefstra R. 1999. Slaaplaatstellingen van ganzen en zwanen in het centrale merengebied van Fryslân in de winter van 1998/99. Rapport in eigen beheer, Akkrum.
- Koffijberg K. & Günther K. 2005. Recent population dynamics and habitat use of Barnacle Geese and Dark-bellied Brent Geese in the Wadden Sea. In: Blew J. & Südbeck P., Migratory birds in the Wadden Sea 1980-2000. Wadden Sea Ecosystem 20. CWSS/TMAG/JMMB, Wilhelmshaven.
- Koffijberg K., Voslamber B. & van Winden E. 1997. Ganzen en zwanen in Nederland: overzicht van pleisterplaatsen in de periode 1985-94. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Kowallik C. 2002. Auswirkungen von Windenergieanlagen, Straßen und Gebäuden auf die Raumnutzung von Nonnengänsen und ein Prognose-Verfahren zur Konfliktbewertung. Doctoraalverslag, Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, Oldenburg.
- Madsen J. & Fox A.D. 1995. Impacts of hunting disturbance on waterbirds -a review. Wildl. Biol. 1: 193-207.
- Madsen J., Cracknell G. & Fox A.D. (eds) 1999. Goose populations in the western Palearctic: a review of status and distribution. 'wetlands' International Special Publication 48/NERI, Wageningen/Rønde.
- Mock K. & Rösner H.-U. 1998. Der Einfluß anthropogener Aktivitäten auf die räumliche Verteilung von Nonnengänsen (*Branta leucopsis*). In: Knoke V. & Stock M. (eds), Menschliche Aktivitäten im Schleswig-Holsteinischen Wattenmeer und deren Auswirkungen auf Vögel. Forschungsbericht Umweltbundesamt pp. 466-492.
- Schreiber M. 2000. Windkraftanlagen als Störquellen für Gastvögel. In: Winkelbrandt A., Bless R., Herbert M., Kröger K., Merck T., Netz-Gerten B., Schiller J., Schubert S. & Schweppe-Kraft B. (eds), Empfehlungen des Bundesamtes für Naturschutz zu naturschutzverträglichen Windkraftanlagen. Bundesamt für Naturschutz, Bonn-Bad Godesberg.
- Stock M. & Hofeditz F. 2000. Der Einfluss des Salzwiesen-Managements auf die Nutzung des Habitats durch Nonnen- und Ringelgänse. In: Stock M. & Kiehl K., Salzwiesen der Hamburger Hallig. Schriftenreihe Nationalpark Schleswig-Holsteinisches Wattenmeer, Heft 11: 43-55.
- Wille V. 2000. Grenzen der Anpassungsfähigkeit überwinternder Wildgänse an anthropogene Nutzungen. PhD Thesis, Univ. Osnabrück. Cuvillier, Göttingen.